

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. Сковороди

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Випуск 9

Харків
2016

розширити, провівши детальне дослідження на ділянках, прилеглих до вже існуючих природоохоронних територій.

З березня 2014 р. по травень 2015 р. нами було проведено вивчення кретофільної флори територій околиць смт. Дворічна Харківської області. У ході роботи були знайдені види рослин, занесені до охоронних переліків різного рівня, від обласних і державних, до світових.

До Червоного списку Харківської області занесені такі види: астрагал білостеббий (*Astragalus albicaulis* DC.), льон український (*Linum ucranicum* Czern.), льон Черняєва (*Linum czerniaevii* Klok.), барвінок трав'янистий (*Vinca herbacea* Waldst. et Kit.), полин солянковидний (*Artemisia salsoloides* Willd.), ряска Гуссона (*Ornithogalum gussonei* Ten.), самосил білоповстистий (*Teucrium polium* L.), а також китятки крейдяні (*Polygala cretacea* Kotov).

Деякі види рослин перебувають під охороною Червоної Книги України: півонія тонколиста (*Paeonia tenuifolia* L.), ковила волосиста (*Stipa capillata* L.) та громовик донський (*Onosma tanaitica* Klok.). горицвіт весняний (*Adonis vernalis* L.) і чебрець вапняковий (*Thymus calcareus* Klok. et Shost.), ранник крейдяний (*Scrophularia cretacea* Fisch. ex Spreng.), косарики тонкі (*Gladiolus tenuis* Bieb.), півники болотні (*Iris pseudacorus* L.), рябчик малий (*Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult. et Schult. fil.).

Варто відмітити переломник Козо-Полянського (*Androsace koso-poljanskii* Ovch.), який, окрім Червоного списку Харківської області та Червоної Книги України, внесений до Червоного Європейського списку.

Також ця територія є місцем проживання бабака степового (*Marmota bobak* Müller), який занесений до Червоного списку Харківської області.

Наявність великої кількості рідкісних рослин дає нам підстави запропонувати долучити досліджену територію до природоохоронних територій НПП «Дворічанський». Це дозволить поліпшити охорону рідкісних, реліктових, ендемічних видів рослин, максимально зберегти природокористування унікальних природних крейдяних комплексів та збільшити відсоток заповідних територій в Харківській області, який дуже поступається загально прийнятим світовим нормам.

Фендрікова Наталія

ФЛОРА БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «АРТЕЛЬНЕЦЬКИЙ»

Науковий керівник – к.б.н., доцент Л. В. Никитюк

Природа рідного краю – це одне з найбільших багатств народу. Але, на жаль, останнім часом ми помічаємо, що навколишнє середовище, яке нас оточує, змінюється, при цьому не в кращий бік. Це пов'язано з діяльністю людини, тобто – це антропогенний фактор. Тому в наш час надзвичайно актуальним є питання збереження природи. Для цього людство і створює спеціальні території, для збереження рідкісних, зникаючих видів, згідно з Червоною та Зеленою книгою України. У нашій країні триває інтенсивна розбудова екологічної мережі, тобто створюються проекти та приймаються рішення про створення територій найвищого рангу – національні парків, на місцевому рівні – регіональних ландшафтних парків, заказників, пам'яток культури. Відповідно до 3 ст. Закону України, до природного заповідного фонду належать: природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища.

Наше дослідження тривало упродовж 2014 – 2015 рр на території заказника місцевого значення „Артельнецький” Великобурлуцького району Харківської області.

Територія розташована в яружно-балковій системі. Територія району знаходиться в північній частині Харківської області, в межах південно-західного схилу Середньоросійської височини. Весь Великобурлуцький район лежить в межах Задонецько-Донецької північно-степової фізико-географічної провінції, у посушливій, дуже теплій агрокліматичній зоні. Поширені чорноземи та опідзолені чорноземи.

Гордість заказника – Конвалія звичайна, а також рослини занесені до Зеленої та Червоної книги України. Також серед охоронних рослин є – Тюльпан лісовий (*Tulipa quercetorum* Klok.et Zoz), Щитник чоловічий (*Dryopteris adans filix-mas* L.), Калина звичайна (*Viburnum opulus* L.), Рябчик шаховий (*Fritillaria meleagris* L.), Купалиця європейська (*Trollius europaeus* L.), Первоцвіт весняний (*Primula veris* L.).

Ми знаємо, що дбайливе ставлення до природи складається не тільки з уміння використовувати її плоди. Потрібно формувати екологічну свідомість школярів, через те, що екологічні проблеми носять глобальний характер і зачіпають все людство, що несе загрозу життю і людської цивілізації. Таким чином, ми як майбутні вчителі біології повинні вміти прищеплювати бережливе ставлення до природи дітям.

Юшкевич Юлія

GERANIUM SIBIRICUM L. – НОВИЙ ВИД РОСЛИН В УРБАНОФЛОРИ МІСТА ХАРКОВА

Науковий керівник – ст. викладач Ю.В. Бенгус

У сучасному розвитку флори Харкова загальною тенденцією є збільшення в її складі кількості адвентивних видів. Урбанофлора Харкова нараховує 1094 види (Звягінцева, 2015). З кожним роком ця цифра зростає, у зв'язку з проникненням нових адвентивних видів і з кращим вивченням флори міста.

Нещодавно ми виявили місця зростання *Geranium sibiricum* L. у Харкові, яка раніше не згадувалася у флорі міста. Найчастіше рослина зустрічається в антропогенно-трансформованих екотопах, на рудеральних місцях в населених пунктах, в парках, садах, на пустирях, берегах рік, на узліссях, галявинах, лугах. Нами було знайдено 5 районів розповсюдження рослини в місті: Олексіївка, Одеська, Стара Салтівка, Рогань та селище Жуковського. в указаних локалітетах була представлена переважно заростями з великою кількістю рослин, лише у одному місці зростання (селище Жуковського) було знайдено поодинокі рослини. Геоботанічні дослідження в місцях масового зростання виду проведені за стандартною методикою (Григора, Якубенко, 2005) показали, що його часткове проективне покриття складає від 63% (район Одеська) до 82% (район Олексіївка). Розповсюдження *Geranium sibiricum* L. у 5 районах міста свідчить про те, що цей вид давно входить до флори Харкова, хоча цей факт досі не було задокументовано.

Geranium sibiricum L. виявляє себе як домінуючий вид в досліджених місцях зростання. За сукупністю еколого-ценотичних ознак він є дворічною рослиною, геліофітом, мезофітом і рудерантом.

Ми віднесли *Geranium sibiricum* L. до еунеофітів (потрапили у флору в 20 ст.), аколотофітів (поширюються в результаті порушення рослинного покриву, антропогенної трансформації довкілля) та епекофітів (розповсюдженні у вторинних фітоценозах).

В останні роки герань сибірська широко розповсюджується по території України, заселяючи нові райони. Про це свідчать її знахідки у Хмельницькій (Ковтун, 2003), Київській (Парнікоза, Гречишкіна, 2010), Сумській (Панченко, Кутявін, 2011), Тернопільській (Сінгалевиц, Бай та ін., 2012), Полтавській (Коваленко, 2012), Івано-Франківській (Сичак, 2012), Житомирській (Дунаєвська, Козловський, 2013) та Чернівецькій (Бабленюк, 2013) областях.